

WOHL LEGACY

COVENANT & CONVERSATION

RAV SACKS İLE İNANCI PERAŞADA BULMAK

"Covenant & Conversation yazı dizisine yaptıkları cömert bağış için Maurice Wohl Charitable Foundation'a teşekkür ederim. Maurice ileri görüşlü bir hayırseverdi. Eşi Vivienne son derece mütevazıydı. Adanmışlık ve zarafetin benzersiz bir birlikteliğiydiler ve yaşamak onlar için vermek demekti."

Takipçilik

Devarim 5780

Hayatının son ayında, Moşe halkı bir araya topladı. Onlara gözetmeleri gereken kanunlar hakkında talimat verdi ve Mısır Çıkışı sonrasındaki tarihlerini hatırlattı. Devarim kitabının içeriği budur. Bu sürecin ilk aşamasında Moşe, casuslarla ilgili olayı hatırlatmıştır. Bu, halkın ebeveynlerinin ülkeye girme fırsatından mahrum bırakılmalarının nedeniydi. Moşe sonraki neslin o olayla ilgili dersi öğrenmesini ve her zaman beraberinde taşımasını istiyordu. Halkın inanç ve cesarete ihtiyacı vardı. Belki de bu, her zaman, Yahudi olmanın ifade ettiği anlamın bir parçası olagelmıştır.

Ancak casuslarla ilgili olay, Moşe'nin burada anlattığı şekliyle, bunun yaklaşık 39 yıl öncesinde olayların gerçek zamanda meydana gelişini tarif eden Şelah Leha peraşasındaki anlatımdan (Bamidbar 13-14) gerçekten de çok farklıdır. İki anlatım arasındaki uyumsuzluklar çok göze battığı gibi, sayıca da oldukça fazladır. Burada söz konusu farklardan yalnızca ikisine odaklanmak istiyorum.

Öncelikle: Casusları göndermeyi kim teklif etmiştir? Şelah Leha peraşasında Moşe'ye bunu yapmasını söyleyen Tanrı'ydı. "A-Şem, Moşe'ye 'Adamlar gönder...' dedi." Peraşamızda ise bu istekte bulunan, halktır: "Sonra hepiniz bana geldiniz ve 'Adamlar gönderelim...' dediniz." Öyleyse kimdi? Tanrı mı, halk mı? Bu, söz konusu olayı nasıl anlayacağımız konusunda muazzam bir fark yaratır.

İkincisi: Peraşamızda, halk "Ülkeyi bizim için incelemek üzere [veyahperu] adamlar gönderelim" (Devarim 1:22) demektedir. Ayrıca pasukta, on iki adam için "Dönüp dağa çıkarak Eşkol Vadisi'ne kadar geldiler ve [Ülke'de] araştırma yaptılar [vayragelu]" (Devarim 1:24) tasviri vardır. Başka bir deyişle peraşamız, incelemek veya casusluk etmek anlamına gelen iki İbranice fiil kullanmaktadır: *Lahpor* ve *leragel*.

Ancak Şelah Leha peraşasıyla ilgili *Covenant and Conversation* yazımda işaret ettiğim gibi, oradaki anlatım, dikkat çekici biçimde, casusluktan bahsetmemektedir. Bunun yerine *on üç kez*, gezmek, gözlemlemek, keşfetmek anlamına gelen *latur* fiilini kullanmaktadır. Bizim peraşamızda bile, Moşe, casuslar hakkında değil, Tanrı hakkında

konuştğu zaman, O'nun, halkın yolculuğu boyunca “kamp kurmanız için [uygun] yer belirlemek üzere (*latur*) sizin önünüzde yürüdüğünü” söylemektedir (Devarim 1:33).

Malbim'e göre, *latur*, bir yer hakkında nelerin iyi olduğunu araştırmak anlamına gelir. *Lahpor* ve *leragel* ise nelerin zayıf, savunmasız, korunmasız olduğunu aramak demektir. Gezmek ve casusluk etmek tamamen farklı aktivitelerdir; öyleyse, Şelah Leha *peraşasındaki* anlatım bariz bir şekilde casusluktan bahsetmezken, neden *peraşamızdaki* anlatım olup bitenleri bir casusluk görevi olarak tanımlamaktadır?

Bu iki soru, Moşe'nin *peraşamızdaki* sıra dışı bir ifadesinin doğurduğu üçüncü bir soruyla birleşmektedir. Casusların ve halkın, vaat edilmiş topraklara girmemekle cezalandırıldıklarını söyledikten sonra Moşe şöyle demektedir:

A-Şem sizin yüzünüzden bana da öfkelenmiş, [şöyle] demişti: “Oraya sen de girmeyeceksin. Huzurunda duran Yeoşua bin Nun – oraya [halkın başında] o girecek. Onu güçlendir, zira Yisrael'in [Ülke'yi] miras edinmesine o liderlik edecek. (Devarim 1:37-38).

Bu gerçekten de çok gariptir. Kendi başarısızlığı gibi görünen bir şey nedeniyle başkalarını suçlamak, bildiğimiz Moşe'ye hiç uymamaktadır. Bunun yanında, Moşe'nin bu sözleri, bize Moşe ve Aaron'un, Kadeş'te, halk su eksikliğinden yakındığı zaman olanlar nedeniyle ülkeye girmelerine izin verilmemesiyle cezalandırıldıklarını söyleyen Tora'nın ta kendisinin tanıklığıyla çelişki içindedir. Moşe ve Aaron'un orada neyi yanlış yaptıkları, otoriteler arasında tartışma konusudur. Acaba mesele Moşe'nin kayaya vurması mıydı? İtidalini kaybetmesi miydi? Veya başka bir sebep miydi? Sebep her ne ise, Tanrı orada “Bana, Bene-Yisrael'in gözleri önünde Beni kutsal olarak onurlandıracak kadar güvenmediğiniz için, bu cemaati onlara verdiğim ülkeye siz getirmeyeceksiniz” (Bamidbar 20:12) demişti. Bu olay, casuslarla ilgili olaydan yaklaşık 39 yıl sonra gerçekleşmiştir.

Casuslarla ilgili iki anlatım arasındaki uyumsuzluklar hakkında, Rabi David Tsvi Hoffman, Şelah Leha *peraşasındaki* anlatımın bize orada gerçekten ne olduğunu anlattığı göründedir. Bunun bir nesil sonrasında, *peraşamızdaki* anlatımsa, bilgi vermeyi değil, ikaz etmeyi amaçlamaktadır. Şelah Leha tarihi anlatımdır; *peraşamız* ise bir nutuk, bir nasihattir. Bunlar, farklı amaçlara sahip farklı edebi tarzlardır.

Moşe'nin “*A-Şem sizin yüzünüzden bana da öfkelenmişti*” şeklindeki çıkışıyla ilgili olarak Ramban, Moşe'nin basitçe, tıpkı casuslar ve halk gibi, kendisinin de çölde ölmeye mahkûm edildiğini söylediği önermesinde bulunur. Alternatif olarak, Moşe, liderlik ettiği neslin kaderinden kaçındığını kimsenin söyleyemeyeceğini ima etmekteydi.

Ancak Abravanel çok enteresan bir alternatif önerir. Belki de Moşe ve Aaron'un ülkeye girmelerine izin verilmeme sebebi, Kadeş'teki su ve kaya olayı değildi. Belki de o olayın öne çıkarılması, onların gerçek günahlarından dikkati uzaklaştırmayı amaçlamaktaydı. Aaron'un gerçek günahı Altın Buzağı'ydı. Moşe'nin gerçek günahı, casuslar olayıydı. Ve buna yönelik ima da Moşe'nin buradaki sözleridir: “*A-Şem sizin yüzünüzden bana da öfkelenmişti*.”

Ama yine de, acaba casuslar olayı nasıl olur da Moşe'nin kabahati olarak görülebilir? Onları gönderme önerisinde bulunan Moşe değildi. Ya Tanrı'ydı, ya da halktı. Bu göreve Moşe gitmiş de değildi. Geriye bir rapor getirmiş değildi. Halkın moralini bozmuş değildi. Öyleyse Moşe'nin kabahati neredeydi? Tanrı ona neden kızmıştı?

Bunun cevabı, ilk iki soruda yatmaktadır: Casusların gönderilmesini kim önermişti? Ve bu *peraşadaki* fiillerle Şelah Leha *peraşasındakiler* neden farklıdır?

Raşi'yi takip edersek, buradaki ve Şelah Leha *peraşasındaki* iki anlatım, aynı olayın iki farklı versiyonu değildir. Aynı olayın aynı versiyonudur, ama ikiye bölünmüştür; yarısı orada anlatılmaktadır, yarısı da burada. Casusların gönderilmesini isteyen halktır (burada

söylenildiği gibi). Moşe halkın bu isteğini Tanrı'ya götürmüştür. Tanrı isteği kabul etmiştir, ama bunu bir emir olarak değil, bir izin olarak yapmıştır: “Göndermelisin” değil, “gönderebilirsin” (Şelah Leha’da söylenildiği gibi).

Ancak bu izni verirken, Tanrı belirli bir kayıt koymuştur. Halk, casuslar gönderilmesini istemişti: “Ülkeyi bizim için incelemek üzere [*veyahperu*] adamlar gönderelim.” Oysa Tanrı, Moşe'ye, “casus” göndermesi için izin *vermemiştir*. O özellikle *latur* fiilini kullanmıştı. Başka bir deyişle, gidecek adamların ülkeyi gezmelerine, sonra da geri dönerek, burasının gerçekten de süt ve balın aktığı, iyi ve verimli bir ülke olduğuna tanıklık etmelerine izin vermişti.

Halkın casuslara ihtiyacı yoktu. Moşe'nin söylediği gibi, çölde geçen yıllar boyunca, Tanrı “Size kamp kurmanız için [uygun] yer belirlemek üzere, size yürüyeceğiniz yolu göstermek için yol boyunca gece vakti ateşle, gündüz vakti de bulutla önünüzde” gitmekteydi (Devarim 1:33). Ancak, yolculuklarının hedefindeki ve uğruna savaşmak durumunda kalacakları ülkenin güzellik ve verimliliğine dair görgü şahitlerinin tanıklığına ihtiyaçları vardı.

Ne var ki, Moşe bu ayrımı açıkça ortaya koymamıştır. On iki adama şöyle demiştir: “Ülkenin nasıl olduğunu ve üzerinde oturan halkın güçlü mü, yoksa zayıf mı, [nüfusça] az mı, yoksa çok mu olduğunu görün. Nasıl bir ülkenin içinde yaşıyorlar? İyi mi, yoksa kötü mü? Nasıl şehirlerin içinde oturuyorlar? Açık alanda mı, yoksa hisarlar içinde mi?” Tüm bunlar kulağa, tehlikeli bir şekilde, bir casusluk görevine yönelik talimatlar gibi gelmektedir.

Adamların on tanesi moral bozucu bir raporla geri geldikleri ve halk paniğe kapıldığı zaman, kabahatin en azından bir kısmı Moşe'ye aitti. Halk casus gönderilmesini istemişti. Moşe'nin, göndermekte olduğu adamların birer casus gibi davranmalarının beklenmediğini açıkça belirtmesi gerekirdi.

Moşe böyle bir hataya nasıl düşmüştür? Raşi bir cevap önerir. *Peraşamız* şöyle demektedir: “O zaman *hepiniz bana yaklaştınız* ve ‘Önümüzden ülkeyi bizim için inceleyecek adamlar gönderelim’ dediniz.” Türkçe çeviri, İbranice orijinaldeki tehdit ve gözdağı hissini aktarmaya yetmemektedir. Raşi onların, saygıdan, protokolden ve düzenden yoksun bir “kalabalık halinde” geldiklerini söyler. Güruh halinde hareket ediyorlar ve potansiyel bir tehlike arz ediyorlardı. Bu, halkın Altın Buzağı olayının anlatımının başındaki davranışını yansıtmaktadır: “Halk Moşe'nin dağdan inmekte geciktiğini gördü. *Halk Aaron'a karşı toplandı* ve ona dedi...”

Öfkeli bir güruhla yüz yüze kaldığında bir lider her zaman durumu kontrolü altında tutamayabilir. Kalabalıkların çılgınlığı karşısında gerçek liderlik imkânsızdır. Eğer buradaki tahlil doğruysa, Moşe'ninki, ayırt edilmesi oldukça zor bir hataydı: bir casusluk görevi ile bir görgü tanığının ülke hakkında moral yükseltici anlatımı arasındaki fark. Ama öyle de olsa, halkın ruh hali düşünüldüğünde bu neredeyse kaçınılmaz bir hata olmuş olsa gerektir.

Moşe'nin “A-Şem sizin yüzünüzden bana da öfkelenmişti” derken kastettiği de budur. Moşe, “Tanrı bana, daha kuvvetli bir liderlik ortaya koymadığım için kızmıştı, ama bu liderliği imkânsız hale getiren sizdiniz – veya daha doğrusu, ebeveynlerinizdi” demektedir.

Bu, normalde sezilmesi güç olan temel bir hakikati öne sürmektedir. Liderlik hakkında güzel bir TED konuşması var.¹ Seyretmesi 3 dakikadan az sürüyor ve “İnsanı lider yapan nedir?” diye sorduktan sonra cevabı veriyor: “İlk takipçi.”

Hahamlarımızın ünlü bir deyişi vardır: “Kendine bir öğretmen yap ve kendine bir arkadaş edin.”² Buradaki fiillerin sıralaması yanlış görünmektedir. İnsan bir öğretmen yapmaz, edinir. İnsan bir arkadaş edinmez, yapar. Ama gerçekte bu ifade tamı tamına

¹ Derek Sivers, ‘Bir Hareket Nasıl Başlatılır?’

² Mişna, Avot 1:6.

doğrudur. *İnsan, öğrenmeye istekli olmak suretiyle bir öğretmen yapar.* İnsanlar onu takip etmeye gönüllü değillerse, en büyük lider bile liderlik edemez. Altın Buzağı zamanında Aaron'un ve casusların olayında çok daha belli belirsiz şekilde Moşe'nin başına gelen de budur.

Moşe'nin halefi olarak özellikle Yeoşua'nın seçilmesinin sebeplerinden birinin de bu olduğunu öne sürmek isterim. Aralarında Pinehas ve Kaleb'in de sayılabileceği başka kalburüstü adaylar da vardı. Ama Yeoşua, çölde geçen yıllar boyunca Moşe'ye hizmet etmekle, takipçi olmanın ne demek olduğuna dair bir rol modeli haline gelmişti. Bene-Yisrael'in öğrenmeye muhtaç oldukları şey buydu.

Takipçiliğin, ihmal edilen büyük bir sanat olduğuna inanıyorum. Takipçiler ve liderler, karşılıklı olarak birbirlerinin çalışma ve gelişme azmini körükleyen bir saygı ortaklığı oluştururlar. Yahudilikte, bir takipçi olmak, teslimiyetçi, eleştiriden kaçınan, gözü kapalı kabul eden biri olmak değildir. Sorgulamak ve tezler öne sürmek de aradaki ilişkinin bir parçasıdır. Buna rağmen çok sık bir şekilde, liderlik eksikliğini yerdiğimiz zamanlar, aslında takipçilik eksikliğinden muzdarip olduğumuz zamanlardır.

Şabat Şalom

Jonathan Sacks

Rabbi Sacks'ın diğer makaleleri için lütfen www.rabbisacks.org sitesini ziyaret edin.

    @rabbisacks

© Rabbi Sacks Tüm hakları saklıdır.

Rabbi Sacks'ın Ofisi Covenant and Conversation Trust tarafından desteklenmektedir.